

Pogled na svijet
sa Balkana?

**BREAKING
NEWS**

www.populari.org

Pogled na svijet sa Balkana?

SADRŽAJ

<i>Evropska ekonomska kriza</i>	3
<i>Kriza u Ukrajini</i>	4
<i>Formiranje Islamske države kao militantne grupe</i>	6
<i>Epidemija ebole</i>	6
<i>Referendum u Škotskoj</i>	7
<i>Evropski izbori i pobjeda populističkih stranaka</i>	8
<i>Grčka kriza</i>	8
<i>Zaključak</i>	10

Značajan dio devedesetih godina, oči svijeta bile su uprte u regiju, danas poznatu pod nazivom Zapadni Balkan. Najkrvaviji sukob u Evropi nakon 2. svjetskog rata koji je slijedio nakon raspada Jugoslavije, rat koji je dotakao Sloveniju, zatim Hrvatsku, i raspirio se u Bosni i Hercegovinu (BiH), a kasnije i na Kosovu, postavio je Balkan na vrh globalne vanjskopolitičke agende, posebno kada se radilo o pitanjima strateške sigurnosti i održavanja mira. Uprkos mnogobrojnim krizama, ratovima, genocidu, koji su u periodu poslije hladnog rata paralelno izniknuli širom svijeta, mnogo energije i finansijskih sredstava međunarodne zajednice u to vrijeme uloženi su u osiguranje stabilnosti i razvoj ove regije na pragu Evropske unije (EU). Zapadni Balkan kao "bure baruta"ⁱ postaje dio svijeta kojem je potrebna stalna vanjska podrška kroz

rješavanje sukoba, razvojne pomoći i u implementaciji „pravih“ reformi.

Međutim, geopolitički značaj i izazov koji predstavlja Zapadni Balkan, značajno je izgubio snagu nakon 11. septembra 2001. godine. Interes međunarodne zajednice, predvođene Sjedinjenim Američkim Državama (SAD), prelazi na Bliski Istok zbog produbljivanja tamošnje krize i, u posljednje vrijeme, problematičnih odnosa između „zapada“ i Rusije.ⁱⁱ Fokus koji se skreće sa Balkana na druga područja i pitanja, pokazatelj je geopolitičke realnosti globaliziranog svijeta:

"[...] Zahtjevno globalno okruženje značajno je umanjilo ili podredilo razvoj događaja na Balkanu do te mjere da je prevladala logika suzbijanja dodatnih sukoba."ⁱⁱⁱ

Grafikon 1: Značajni svjetski događaji u periodu stabilizacije Zapadnog Balkana (Izvor: Populari)

Globalizirano svjetsko društvo^{iv} koje je stvarnost našeg vremena, prije svega znači da u eri ubrzanog razvoja komunikacija i visokog stepena interakcije, ni jedna zemlja (ili regija) ne može opstati u autarhiji, ni prosperirati u potpunom vakumu ili biti isključena iz rastućeg protoka informacija, ideja, sredstava, roba, ljudi – ali i prijetnji. Ne može preživjeti, a kamoli prosperirati, bez da uzima u obzir ekonomske, političke, ekološke, zdravstvene i druge brige svjetskog društva.^v

Dok je gore navedeno u svijetu političke teorije gotovo nesporna činjenica, realnost svakodnevnice tu činjenicu često zamagli, a političke elite je zanemare. U jednoj od rijetkih izjava koja to potvrđuje, a dolazi od državnog zvaničnika jedne od balkanskih zemalja, ministra vanjskih poslova Bugarske Kristiana Vigenina, koji u augustu 2014.g. ističe:

“[...] Kada govorimo o Zapadnom Balkanu trebamo uzeti u obzir globalnu sliku s kojom se sada suočavamo.”^{vi}

Umjesto da uzmu u obzir rasprave i procjene pitanja od globalnog značaja, politike i javne diskusije na Zapadnom Balkanu često ostaju ograničene na pitanja koja se, u najboljem slučaju, odnose isključivo na regiju. Takvo ponašanje zemalja Zapadnog Balkana dovodi ih u očiglednu pat-poziciju u kojoj se teško prilagođavaju brzo mijenjajućim zahtjevima svjetskog društva, te sve brže postaju samo pasivni posmatrači.

Da bi tu tvrdnju ili dokazali ili pobili, ovaj papir se fokusira na šest najupečatljivijih specifičnih globalnih pitanja^{vii} u 2014. i preispituje kako su isti shvaćeni i obrađeni u većini zemalja Zapadnog Balkana.^{viii} Dijelovi ove analize pružit će pregled glavnih događaja koji su prema modernim globaliziranim izvorima – društvenim medijima i međunarodnim

organizacijama – u 2014. godini, svaki na svoj način, uzdrмали svijet.

Analiza je provedena u nekoliko faza; na početku su identificirana najistaknutija pitanja koja su privukla najveću pozornost u Evropi i svijetu tokom 2014. godine, a zatim je napravljen temeljit usporedni pregled glavnih evropskih medija (npr. The Economist, Guardian, Russia Today, BBC, Der Spiegel, CNN, Al Jazeera), socijalnih medija (Facebook, Google, Twitter) i analize materijala Ujedinjenih naroda za 2014. godinu.

Nakon identifikacije ključnih tema, analiza prati javne i političke rasprave na Balkanu. Primarno zbog jezičnih barijera, analiza se ograničila na Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju, i nije obuhvatila Kosovo, Makedoniju i Albaniju, koje predstavljaju plodno tlo za potencijalne slične studije u budućnosti. Napravljena je analiza lokalnih medija u tim zemljama, korištene su raspoložive izjave nadležnih državnih dužnosnika i predstavnika u vezi s ovim pitanjima. Uz pretpostavku njihove relativne reprezentativnosti, uključeni su lokalni mediji u državnom vlasništvu (HRT, BHT, RTCG i RTS) i dva regionalna medija - Radio Slobodna Evropa i Al Jazeera Balkans.

Evropska ekonomska kriza

Pet godina nakon početka velike ekonomske krize, pitanja kao što su kriza eura, nezaposlenost, zatvaranje radnih mjesta i ekonomski rast i dalje su teme mnogih rasprava, ne samo u EU, već i u široj globalnoj areni. U 2014. godini skoro pa i nije bilo evropskog medija koji je zaobišao ključne teme kao što su recesija i kriza eurozone.^{ix}

Iako su sve zemlje Zapadnog Balkana u procesu približavanja EU (s izuzetkom Hrvatske koja je već članica), čini se kao da je ekonomska kriza koja se širom Evrope nastavlja, gotovo zaobišla ove zemlje.

*Slika 1: Proruske demonstracije u Donjecku na istoku Ukrajine
(Izvor: rts.rs)*

Proučavanje lokalnih medija^x i izjava državnih zvaničnika pokazale su da se tim pitanjima uopće ne posvećuje pažnja ako se ne odnose striktno na njihovu zemlju. Tako bh. mediji skoro uopće nisu izvještavali o ekonomskoj krizi, dok su mediji u Srbiji i Crnoj Gori izvještavali podjednako rijetko, fokusirajući se samo na tekuće probleme Grčke, kao zemlje iz relativne blizine.

U Hrvatskoj je potraga za medijskim izvještavanjima o evropskoj ekonomskoj krizi, osim izvještavanja o Grčkoj, donekle bila prisutna jer su se hrvatski javni mediji ipak bavili Zaključcima Evropske komisije o sporom ekonomskom rastu, što zapravo predstavlja, obimnije izvještavanje o ovoj temi u odnosu na sve ostale medije iz drugih zapadnobalkanskih zemalja.

Već nekoliko godina, ekonomska kriza je tema javnih rasprava širom svijeta. Činjenica da

mediji i političari u BiH, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj na ovo pitanje u prošloj godini nisu obraćali (puno) pažnje, pokazuje da se ova važna pitanja u ovim zemljama ne smatraju bitnim. Zdrav razum ukazuje na to da bi zemlje koje se nalaze na pragu EU ipak trebale pažljivije pratiti te vrste događaja. S jedne strane, razlog za nedostatak interesa za taj problem može biti što evropska ekonomska kriza i, na primjer, nedostatak ekonomskog rasta Njemačke, naprosto više nisu dovoljno „vruće“ teme. S druge strane, ekonomska kriza i rastuća nezaposlenost svakodnevna su unutrašnja pitanja u zemljama Zapadnog Balkana, pa se na listi prioriteta, čini se, interne teme u ovim zemljama uvijek nalaze ispred eksternih.

Kriza u Ukrajini

Dok politička kriza u Ukrajini ima svoje korijene prije 2014. godine, samo letimičan pogled na vijesti iz svijeta pokazuje da su

tenzije između Ukrajine i Rusije bile među najčešćim naslovima diljem svijeta u 2014. To se odnosi pogotovo na tenzije na Krimu i premještanja ruskih trupa kako bi preuzeli kontrolu nad Krimskim poluotrovom, ključnim okidačem sadašnje krize koji je privukao puno medijske pažnje.^{xi}

Ukrajinska kriza je i na Zapadnom Balkanu u 2014. godini daleko najpomnije praćen međunarodni događaj. Samo između 1. i 3. marta, tj. u toku ta dva dana kada su ruske snage pravile ključne poteze na Krimu, mediji su objavili najmanje pet vrlo detaljnih članaka u svakoj od zemalja Zapadnog Balkana. Ovo i nije iznenađujuće pod pretpostavkom da je Rusija jedan od glavnih geopolitičkih aktera u regiji^{xii} posebno blizak s Vladom Srbije.

U BiH, javni su mediji izbjegavali svako komentiranje ili pak procjenu situacije na Krimu. Umjesto toga, izvještavali su relativno balansirano o potezima obje strane, koristeći izraze kao što su „prijetnja miru“ ili „zaštita ruskih nacionalnih interesa“. I službeni stav zemlje bio je diplomatski, usmjeren na zadovoljavanje interesa obje strane. Predsjedništvo BiH je, na primjer, često ubacivalo frazeologiju međunarodne zajednice, pozivajući na očekivanje

“rješenja novonastale krize mirnim i demokratskim sredstvima, dijalogom i političkim pregovorima [...]”^{xiii}

Na sličan način, tadašnji ministar vanjskih poslova Zlatko Lagumdžija ponovio je to očekivanje i naglasio potrebu da se očuva suverenitet Ukrajine.^{xiv} Uzimajući u obzir povremene probleme BiH s održavanjem teritorijalnog integriteta i suvereniteta,^{xv} a istovremeno i relativno bliskih veza jednog od bh. entiteta s Rusijom, prilično je jasno zašto su bh. političke elite zauzele ovakav uravnotežen politički stav u vezi ovog pitanja.

U Srbiji, izvještavanje je bilo možda najdetaljnije od svih zemalja; mediji su vijesti ažurirali iz minute u minutu kako bi javnost obavijestili o razvoju situacije. Dok su koristili slične fraze kao što su se koristile u bh. medijima, izvještaji javnih medijskih servisa Srbije redovno su prije svega pružali perspektivu ruske strane, a zatim je uravnotežavali sa „zapadnim“ mišljenjima. Ovakav redoslijed najvjerojatnije nije slučajan.

Osim što je izvještavanje u Srbiji bilo vjerojatno najdetaljnije od svih medija na Zapadnom Balkanu, putem srpskih medija, poslana je i snažna poruka – iako kroz kraći članak – koju je poručio tadašnji predsjednik Demokratske stranke Srbije, Vojislav Koštunica.^{xvi} Naime, on je otvoreno optužio EU za podsticanje krize u Ukrajini, i izrazio nadu da Srbija razumije da ne treba podržati politiku EU prema Rusiji. Srpska unutrašnja politika i situacija posljednjih nekoliko godina pokazala je da Koštunica, u stvari, više i nije bitan politički igrač, ali je ipak jako indikativno da su, uprkos tome, javni mediji odlučili objaviti njegove otvorene pro-ruske stavove.

Za razliku od Koštunice, srpska vlada je u toku krize djelovala s ciljem održavanja tehničkog stava koji bi zadovoljio obje strane – dakle, da zadovolji EU i time omogući Srbiji da nastavi svoj put ka EU, ali istovremeno da zadovolji i Rusiju zbog ekonomskih interesa. Ministarstvo vanjskih poslova 4. marta objavilo je vrlo uravnoteženu izjavu,^{xvii} u kojoj je krizu nazvalo “situacijom”, a premijer Vučić kasnije u toku godine na sličan način nastavio je žonglirati između ruskih prijatelja i zahtjeva EU.^{xviii}

Dok su crnogorski mediji i političari također održavali relativno uravnotežen diskurs i naglašavali njegovanje prijateljskih odnosa s Rusijom, te napredovanje zemlje na putu ka EU, hrvatska strana najočiglednije zauzima stav protiv Rusije, što je, u okvirima

realpolitike i s obzirom na članstvo zemlje u EU, i razumno.

Hrvatski predsjednik u to vrijeme, Ivo Josipović, u jednoj od svojih izjava jasno poručuje da su koraci Rusije i referendumima o nezavisnosti na istoku Ukrajine u suprotnosti s međunarodnim pravom.^{xix} Kako je Ministarstvo vanjskih poslova Hrvatske izjavilo da bi tu ključno pitanje trebao biti teritorijalni integritet Ukrajine, javni mediji su objavili ekskluzivni intervju s ambasadorom Ukrajine u Hrvatskoj, ali ne i s njegovim ruskim „kolegom“, što je, u određenoj mjeri, opet poslalo jasnu poruku.

Različite percepcije krize u Ukrajini u četiri zapadnobalkanske zemlje, čini se, velikim su dijelom rezultat različitih pro-EU ili pro-ruskih politika svake od analiziranih država. Veliki broj medijskih izvještaja i fokusiranost državnih zvaničnika na krizu, bitan je pokazatelj da svaka od ove četiri zemlje ima interes koji je u vezi s dešavanjima u Ukrajini.

Formiranje Islamske države kao militantne grupe

Slično ukrajinskoj krizi, o formiranju Islamske države kao prijetnje, naširoko se izvještavalo kako u BiH, tako i u drugim zemljama. Diskurs medijskih izvještaja koji je očigledan, gotovo je bez izuzetaka koristio termine kao što su „ekstremisti“, „prijetnja“, „radikali“, „pobunjenici“, a povezana s „terorističkim“ ili „militantnim“ činovima „uništavanja“.

Na sličan se način i često puta, koristio termin „džihad“. Jedan od rijetkih izuzetaka je medijski članak objavljen na javnom medijskom servisu u BiH pod naslovom „*Al-Bagdadi pozvao muslimane na džihad*“. Za razliku od većine drugih analiziranih medija koji su jasno i nedvosmisleno prenijeli poruku o tom koliku prijetnju predstavlja Al-Bagdadi,

te koji su vrlo kratkom informativnom izjavom čitaocima pokušali odvratiti od reagovanja na njegov poziv u kojem je zapravo pozvao muslimane da se pridruže džihadu, bh. javni medijski servis vrlo je detaljno prenio informacije, te čak vaspitao čitaocima o Al-Bagdadijevom pozivu na džihad. Iako su Al-Bagdadija nazvali „čelnikom ekstremističke grupe“, poruka njegovog poziva na džihad predstavljena je bez izražene kritike, te činjenično obrazložio argumente za pridruživanje džihadu u kalifatu.

Nije potpuno jasno kakvu je tačnu poruku ova vrsta izvještavanja trebala poslati. Ipak, nedostatak reakcije državnih zvaničnika na ovaj problem i medijski izvještaji koji su uglavnom prenosili vijesti međunarodnih agencija, ponovo upućuju na zaključak da je pojavljivanje Islamske države posmatrano kao udaljena prijetnja koja, barem na početku, nije imala veze sa Zapadnim Balkanom.^{xx}

Epidemija ebola

Dijelimično zbog povećanih migracija i povećanog opsega turizma u globaliziranom svijetu, bolesti i virusi sve više i sve češće predstavljaju prijetnju međunarodnoj sigurnosti. Nakon raznoraznih vrsta gripa (ptičja, svinjska) u prošlosti, 2014. godine veliki dio globalne medijske pažnje privukla je uglavnom nepoznata bolest ebola. Svjetska zdravstvena organizacija 8. augusta proglasila je „vanredno stanje za javno zdravlje na globalnom nivou“.

Kada se izvještavalo o eboli, stav medija i državnih zvaničnika u svim analiziranim zemljama ebolu su prikazivali kao udaljenu prijetnju, epidemiju koja se događa negdje u trećem svijetu, u dalekoj Africi. Postepeno, kako je proglašena međunarodna vanredna situacija, primjetno je da je ovoj temi posvećena znatno veća pažnja, a u medijima se prezentiraju analize lokalnih medicinskih stručnjaka s namjerom smirivanja građana. Neki od medija, posebno srpska RTS, problematiziraju pitanje pronalaženja lijeka za

Slika 2: Stroge sigurnosne mjere prilikom liječenja i izolacije pacijenata za koje se sumnja da su oboljeli od ebole (Izvor: Avaz.ba)

ebolu, te često puta razotkrivaju mnogobrojne teorije (zavjere) o tome kako je epidemija, u stvari, izazvana od strane „zapada“.

Bez značajnih izuzetaka, mediji su epidemiju ebole pratili pažljivije kada su prvi pacijenti dovedeni u Evropu na liječenje, a naročito kada je bilo objavljeno da je preminula osoba u Makedoniji pokazivala simptome slične simptomima ebole. Izvještavanje medija i izjave državnih zvaničnika u to vrijeme bile su češće i detaljnije kako su državne institucije počele uvjeravati svoje građane da ebola ostaje udaljena prijetnja, koja nije prisutna unutar njihovih državnih granica.

No alarmi ponovo nisu počeli da zvone sve dok sigurnosne prijetnje nisu pokucale na vrata Zapadnog Balkana. Rijetki mediji, uglavnom samo regionalna Al Jazeera i Radio Slobodna Evropa otvorili su pitanje spremnosti zemalja u regiji i njihove sposobnosti da se uspješno suprostave, ne samo eboli, nego i drugim sličnim (i

neizbježnim) potencijalnim budućim zdravstvenim prijetnjama.

Referendum u Škotskoj

Kako pitanja koja se odnose na pravo na samoopredjeljenje naroda širom svijeta i dalje podstiču žive rasprave, a nekoliko njih se odnosi i na Zapadni Balkan, nije veliko iznenađenje da je jedno od glavnih pitanja u medijima u cijeloj Europi, a i šire, tzv. septembarski referendum o nezavisnosti Škotske od Ujedinjenog Kraljevstva, puno pažnje privuklo i u regiji ove analize.

Javne rasprave u svim zapadnobalkanskim zemljama, događaje u Škotskoj pratile su poprilično detaljno. U BiH, referendum se povezivao s pitanjem referenduma u Republici Srpskoj^{xxi}. Međutim, istovremeno, mediji su pobili nalaženje mogućih veza između ta dva scenarija. U Srbiji – i u skladu sa pro-ruskim stavom primjetnim i u drugim slučajevima – o referendumu je također bio prisutan veliki broj medijskih izvještaja u kojima se pojavila vrlo interesantna perspektiva – ruska perspektiva.

Od svih pitanja koja su predmet analize, referendum u Škotskoj je onaj koji je možda i najdetaljnije analiziran, iako se nije odvijao u samoj regiji. Razloge ponovo možemo naći u činjenici da su mnogi pokušali povući paralele između ovog otvorenog pitanja u Škotskoj, i otvorenih pitanja prisutnih na Zapadnom Balkanu.

Ipak, rasprava koja se odvijala bila je relativno racionalna. Iako je samoopredjeljenje naroda često puta pitanje emocija, mišljenja i komentari u ovom slučaju većim dijelom nisu igrali na tu kartu. Glasovi onih koji podržavaju otcjepljenje pojedinih dijelova država Zapadnog Balkana i emocije koje se odnose na to pitanje, posebno su bile prigušene nakon što su Škoti na referendumu odbili nezavisnost.

Evropski izbori i pobjeda populističkih stranaka

Ako se opet moglo očekivati da će države Zapadnog Balkana kao zemlje u procesu pridruživanja EU, medijski dobro pokriti evropske izbore – jer se izbori jednim dijelom odnose i na njihovu budućnost^{xxii} – analiza je pokazala da je to bilo pogrešno očekivanje.

Medijski izvještaji i izjave političara krajem maja 2014. skoro i da nisu popratili EU izbore. Očigledno (i razumno), najviše pažnje posvećeno je evropskim izborima u Hrvatskoj gdje su građani učestvovali u izborima, ali i u BiH, gdje je dio stanovništva s hrvatskim državljanstvom također imao pravo glasanja. Ipak, medijski diskurs u BiH ostao je ograničen na predstavljanje hrvatskih kandidata za Evropski parlament, te kao takav, nije omogućio sagledavanje širih implikacija.

Javni medijski servisi ovih četiriju zemalja ipak su se na kraju dotakli rezultata EU izbora u smislu pobjede političkog desnog centra kao glavnog preokreta u izborima, ali opet nisu sagledali te rezultate sa stajališta zemalja

Zapadnog Balkana ili se upitali za posljedice ovakvih rezultata izbora za zemlje Zapadnog Balkana.

Grčka kriza

Nakon više od četiri desetljeća dvostranačke vladavine, u januaru 2015. godine, Alexis Tsipras, postao je grčki premijer iz lijevičarske stranke SYRIZA-a^{xxiii} koja u Grčkom parlamentu^{xxiv} formira većinu. Politički i ekonomski gledano, ova promjena u Grčkoj izazvala je diljem Evrope reakcije, i u konačnici, podijelila Evropljane svih ideologija.^{xxv}

Kriza koja je započela 2009.,^{xxvi} na kraju je kulminirala u julu 2015. nakon propalih pregovora premijera Tsipras s "trojkom",^{xxvii} što je dovelo do spašavanja referenduma^{xxviii} u Grčkoj i izgledima za "Grexit."^{xxix} Početkom 2015., grčka dužnička drama, kao i njene šire implikacije na regiju i cijeli kontinent, preplavila je evropski medijski prostor. Diskurs se vodio o analizi same krize, ali i njenom utjecaju na EU u cjelini. Prijenosi uživo, rokovi grčke ekonomske krize, objašnjenja uzroka i posljedica krize, analize i mišljenja evropskih političara i birokrata neprestalno su isticali činjenicu da Grci vode razuzdan život koji im plaća ostatak Evrope. Za to vrijeme, objavljuju se i alternativna mišljenja Joseph-a Stiglitz-a ili Paul-a Krugman-a, ali ipak ostaju na marginama najznačajnijih medijskih kanala.

Isto se može primijetiti i u regiji.

Kroz javne se medije u BiH, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj ogleda i službeni stav ovih vlada – koji je u skladu s EU i "trojkom".

Umjesto da traže i razmatraju financijske i političke lekcije koje se mogu naučiti od Grčke i primijeniti na zemlje u regiji, i same pod teretom kredita MMF-a i reformi, javni emiteri u BiH, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj uglavnom ponavljaju najvažnije globalne medijske izvještaje. Prosto govoreći, ostaju na

razini suhog informiranja građana o razvoju grčke krize, ne zadirući dublje u analizu koje bi bile relevantne za regiju ili za pojedine zemlje.

Bez obzira na veliki broj izvještaja i televizijskih sadržaja o grčkoj krizi u vijestima sredstava javnog informiranja u BiH, sveukupni dojam je da je grčka kriza daleko i da na ovu zemlju ne može imati posljedice. Izjava da BiH ne bi trebala imati većih problema, s obzirom na činjenicu da grčke banke ne posluju u BiH, koju je objavila Centralna banka BiH krajem juna 2015., bila je jedina službena reakcija na moguće učinke grčke krize u ovoj zemlji.

Bh. ekonomist, Admir Čavalić, istaknuo je u javnim medijima u jednom od vrlo rijetkih izvještaja o učincima grčke krize na BiH:

"Prije deset do dvadeset godina, Grčka je krenula stopama kojima, nažalost, danas ide BiH, a vidimo da vlade u BiH pokazuju sklonost ka zaduživanju."^{xxix}

U Srbiji, mediji su uglavnom bili usmjereni na srpski finansijski sektor i grčke banke koje rade u ovoj zemlji^{xxx}, ignorirajući pritom političke implikacije ove krize za Srbiju. Svi medijski kanali izvještavali su o objavi Narodne banke Srbije da kriza u Grčkoj ima određeni utjecaj u zemlji, ali da su srpske banke već spremne za ovaj scenario, te da mogu udovoljiti zahtjevima klijenata, i održati likvidnost na zadovoljavajućem nivou.

Premijer Srbije, Aleksandar Vučić iskoristio je situaciju navodeći da grčki scenarij nije moguć u Srbiji, jer je to jedina zemlja u jugoistočnoj Evropi koja je stvorila preduvjete za budžetsku konsolidaciju i privredni oporavak:

"Moj prijatelj Tsipras ne bi volio ovo čuti i ponekad bi se mogao i na mene naljutiti, ali ću ipak reći, jasno i glasno: Ako želite prevladati ekonomsku krizu ovih dimenzija, ne postoji

jednostavan i ugodan način, već samo težak i dosljedan [...] Ljudi vide da svakog dana naporno radim najmanje 12 sati, bez vikenda i bez odmora."^{xxxi}

Slično tretiranje grčkog problema može se uočiti i u Crnoj Gori: naizgled nepristrani izvještaji o zbivanjima u Grčkoj i Bruxelles-u, najave Centralne banke da je bankarski sektor Crne Gore siguran od bilo kakvog utjecaja iz Grčke, kao i nada da bi turistički sektor u Crnoj Gori mogao imati koristi od grčke krize.

S obzirom na blizinu Grčke i zapadnog Balkana, moglo se očekivati da će i mediji i političari u zemljama regije obratiti pažnju i više se fokusirati na najmanje dva pitanja u vezi s krizom: ekonomski razvoj na cijelom Balkanu i efekte krize na integraciju zemalja zapadnog Balkana u Evropsku uniju.

Nezavisni analitičari izrazili su zabrinutost za sve tri zemlje Balkana kojima kriza može promijeniti dinamiku procesa pridruživanja u EU, posebno kada su u pitanju (ekonomski) kriteriji iz Maastricht-a. Nadalje, oni su upozorili da zaduženost i ekonomija koji su utemeljeni na kreditima, poput onih na Balkanu, mogu doživjeti istu sudbinu ako se reforme shvate ozbiljno.

Isto vrijedi i za Hrvatsku, EU članicu, najzaduženiju zemlju u regiji:

"Ako se nešto dramatično ne dogodi, za tri do četiri godine govorit ćemo o hrvatskoj krizi. Zemlji očajnički trebaju strukturne reforme koje bi probudile ekonomiju i potaknule rast."^{xxxii}

Sudeći po broju izvještaja o grčkoj dužničkoj krizi, takve su prijeteće prognoze možda dovele do toga da hrvatski mediji i političari pažljivo prate probleme i zbivanja u Grčkoj ali ipak nisu imali učinka u smislu razmatranja lekcija koje su se mogle i trebale naučiti.

Hrvatski premijer Zoran Milanović dao je prilično oštre izjave o načinu na koji se Grci bave krizom:

"Mjere štednje su kontroverzne, ali na kraju treba naći neku ravnotežu. Izgleda da je Grčka nije našla. I Španjolci su štedjeli, i Irci su štedjeli, i to jako, i Portugalci, pa i Talijani. U Grčkoj to nije upalilo i sada je lako biti pametan kad je prošlo."^{xxxiii}

Istog je mišljenja predsjednik najveće oporbene stranke u Hrvatskoj, Tomislav Karamarko. On smatra da Grčka doista ne želi reforme.^{xxxiv}

Prema izvještajima glavnih medija i izjavama političkih elita ovih zemalja zapadnog Balkana, jasno je da se grčka kriza pomno prati. Ipak, očito je da ni mediji ni političke elite nisu iskoristili grčku krizu za razmatranje grešaka u politikama i praksama svojih zemalja. Većina medijskih izvještaja ostala je na površini, bez povezivanja događaja u Grčkoj sa realnošću u svojim zemljama, dok su izjave političara služile isključivo u političke svrhe, za ostvarivanje kratkoročnih političkih ciljeva.

Zaključak

Analiza medijskog izvještavanja na Zapadnom Balkanu o najaktuelnijim svjetskim temama u 2014. godini, pokazala je da globalna međuzavisnost u velikoj mjeri i dalje zaobilazi zemlje Zapadnog Balkana. Uzimajući u obzir izvještavanje javnih medija tih zemalja koje se najčešće svodi na prenošenje sažetka agencijskih vijesti i izjave i reakcije političara i državnih zvaničnika, analiza upućuje na zaključak da se stalna ekonomska kriza u EU i šire u svijetu, na Zapadnom Balkanu ne tretira kao važno pitanje ili problem. Pa tako ni ebola nije (bila) realna prijetnja, sve dok nije ušla u

region na „stražnja vrata“, dok je Islamska država formirana predaleko da bi zemlje na Zapadnom Balkanu reagirale.

Srbija donekle predstavlja izuzetak jer se u više slučajeva i dalje očigledno naginje prema Rusiji, iako zvanično promovira integraciju u EU, te na taj način igra dvostruku igru. Samim tim, Srbija se čini kao zemlja koja je više uključena u globalne tokove, ali da bi utvrdili, da li je to zaista tako, potrebna je puno dublja analiza ovih pitanja.

Također moramo imati u vidu da su zemlje Zapadnog Balkana i dalje zemlje koje se suočavaju s mnogim lokalnim, internim problemima koji spriječavaju njihov napredak. Isti problemi vjerojatno onemogućavaju njihov interes i ambicije te ograničavaju sposobnost političkih elita, i u nekim slučajevima, čak i društva u cjelini, da razmotre svoj angažman u globalnim dešavanjima.

Ali, ako zemlje Zapadnog Balkana imaju za cilj napraviti korak dalje, napredovati, te u budućnosti žele ostati akteri na međunarodnom planu, njihovi donosioci odluka kao prva instanca, a zatim i društvo samo trebaju da vode računa o mnogobrojnim aspektima globalizacije. Uz sve prednosti koje globalizacija donosi, ona je, na primjer, djelimično i uzrokovala veću ugroženost nacionalnih država. To opet znači da država mora, prilikom određivanja svog budućeg pravca i puta, biti u stanju da uzme u obzir više faktora koji mogu pozitivno utjecati na nju ili je oslabiti. Zapadnobalkanski donosioci odluka i društvo trebaju postati svjesni da ono što je danas problem na Tajlandu, već sutra može postati problem u Crnoj Gori, Hrvatskoj, BiH ili Srbiji.

Bilješke

ⁱ Péter Balázs. 2014. 'Western Balkans: regional competitors, the tinderbox and the European imperative', *Europe's World Journal Web Exclusive*, 1. decembar.

ⁱⁱ Steven Woehrel. 2006. 'Future of the Balkans and U.S. Policy Concerns', *CRS Report for Congress*, 18. januar.

ⁱⁱⁱ Dimitrios Triantaphyllou. 2004. 'The Political and Security Context in the Balkans Today', *European and U.S. Policies in the Balkans*, Franz-Lothar Altmann i Eugene Whitlock (urednici), SWP Berlin, julij.

^{iv} John W. Burton, australski akademik u svom radu iz 1972. godine pod nazivom "World Society" (Svjetsko društvo) posmatra svjetsko društvo kao okolinu u kojoj nailazi na ponašanje (tj. donošenje odluka, iracionalne aktivnosti, određivanje percepcije i vrijednosti, itd.) pojedinaca, grupa, naroda i država.

^v Geoffrey Stern. 2000. *The Structure of International Society: An Introduction to the Study of International Relations*. London and New York: Continuum.

^{vi} Ibid.

^{vii} Globalna pitanja shvaćena su kao pitanja koja "utiču na veliki broj ljudi na različitim stranama državnih granica", te su "od značajne važnosti, direktno ili indirektno, za sve ili većinu zemalja svijeta, što često dokazuju deklaracije Ujedinjenih nacija ili održavanje globalnih konferencija o tom pitanju". Definicija preuzeta iz: Global Issues for Global Citizens: An Introduction to Global Issues. Washington, DC: World Bank, str. 1. Za potrebe ovog papira, izvršena je analiza godišnjih izvještaja o glavnim vijestima na godišnjem nivou u preko 20 svjetskih tradicionalnih medija, te godišnjih pregleda „vrućih“ tema u svijetu društvenih medija Facebooka, Twittera i Googla. Ti izvještaji koristili su se kao glavni dio indikatora za određivanje ključnih globalnih pitanja u 2014. godini.

^{viii} Zbog jezičkih barijera, ova analiza je ograničena na Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju, a iz analize su autori morali izostaviti Kosovo, Makedoniju i Albaniju. Ove države, međutim, daju mogući prostor za sljedeće komparativne analize.

^{ix} Ova analiza uključivala je pregled sljedećih evropskih medijskih servisa: the Economist, the Guardian, Russia Today, BBC, EUObserver, Project Syndicate. U analizu su također uključeni pregledi izvještaja evropskog think tanka European Council on Foreign Relations i saopćenja za medije Evropske unije.

^x Među lokalnim medijima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji analizirani su izvještaji medijskih servisa u javnom vlasništvu: HRT, BHT, RTCG i RTS. Pored nacionalnih medija, analiza je uključila i pregled dviju regionalnih medijskih servisa: Radio Slobodna Evropa i Al Jazeera Balkans.

^{xi} Za detaljniju analizu: Paul N. Schwartz. 2014. 'Crimea's Strategic Value to Russia', Center for Strategic and International Studies, 18. mart.

^{xii} Za detaljniju analizu: Judy Dempsey. 2014. 'The Western Balkans are Becoming Russia's New Playground', Carnegie Europe, 24. novembar.

^{xiii} Predsjedništvo BiH. 2014. Izjava Predsjedništva Bosne i Hercegovine o situaciji u Ukrajini, 6. mart.

^{xiv} Ministarstvo vanjskih poslova BiH. 2014. dr. Lagumdžija: Suverena Ukrajina i njeni narodi imaju pravo da svoju budućnost definiraju samostalno, 2. mart.

^{xv} Na primjer izjava Visokog predstavnika iz 2012. godine: Inzko: Republika Srpska is an entity of the sovereign state of Bosnia and Herzegovina, 27. juli.

^{xvi} Vojislav Koštunica je bivši srpski političar i bivši premijer Srbije. Poznat je po svojim jakim pro-srpskim stavovima vezano za pitanje nezavisnosti Kosova i po svom protivljenju pridruživanju Srbije EU.

^{xvii} Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije. Saopštenje Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije povodom situacije u Ukrajini, 4. mart.

^{xviii} Srpska napredna stranka. 2014. 'Vučić: Stav Srbije prema Ukrajini nepromenjen', News, 2. juli.

^{xix} B92.net. 2014. 'HR za mirno rješenje u Ukrajini', 8. mart.

^{xx} Za potrebe ove analize, pregled je fokusiran na kratki vremenski period odmah nakon pojave militantne grupe, a ne na cijelu 2014. godinu, što bi tražilo mnogo dublju i dugotrajniju analizu.

^{xxi} The Bosnia in worst crisis since war as Serb leader calls referendum, The Guardian, 28. aprila, 2011.g.

^{xxii} Pored Vijeća EU, Evropski parlament je glavna zakonodavna vlast EU, što znači da je tijelo u kojem se usvaja zakonodavstvo EU, koje često direktno ili indirektno utiče i na zemlje u procesu pridruživanja EU ili zemlje u susjedstvu EU. Takvo je, na primjer, zakonodavstvo EU vezano za vizni režim trećih zemalja ili migracije.

^{xxiii} Syriza je grčka radikalna ljevičarska politička stranka. Osnovana je 2004. kao koalicija radikalne ljevice.

^{xxiv} U januaru, 2015., na izborima u Grčkoj, Syriza je dobila 149 mjesta s glasačkim udjelom od 36,3%. Stranka je formirala koalicijsku vladu s populistima, desničarskom strankom Nezavisna Grčka koja je dobila 13 mjesta.

^{xxxv} Ova podjela se odnosi na političku borbu između država koje su jedva čekale pomoći Grčkoj i onih koje su, čini se, željele samo da Grčka posluži kao primjer drugima.

^{xxxvi} U oktobru, 2009., Grčka je objavila da su se pokazatelji deficita (javnog duga) godinama podcjenjivali, upozoravajući pritom na ispravnost vođenja grčkih financija. Bio je to prekid zaduživanja na financijskim tržištima. Do proljeća 2010. godine, bio je to put prema bankrotu koji je prijetio novom financijskom krizom. Nakon toga, „trojka” je za Grčku odobrila prvi od dva međunarodna programa spašavanja koji bi na kraju iznosili ukupno više od 240 milijardi eura. Uvjet za programe spašavanja bile su oštre mjere štednje.

^{xxxvii} Nova grčka vlada je tokom pet mjeseci pregovarala s MMF-om i evropskim kreditorima. Prema mišljenju ekonomista, problem je nastao zbog prijedloga dviju strana koji se temelje na nekompatibilnim ekonomskim teorijama ili, bolje rečeno, dvjema školama ekonomskih mišljenja: post-kejnzijanskoj ekonomiji (Keynesova škola) koju je zastupala nova grčka vlada i, neoklasičnoj ekonomiji koju su zastupale evropske institucije.

^{xxxviii} Birače su pitali da li odobravaju prijedlog Grčkoj od strane Evropske komisije, MMF-a i ECB-a na sastanku eurogrupe 25. juna, 2015. 27. juna, 2015., grčki je premijer najavio referendum bez prethodne najave eurogrupi. Glasački listići s "Ne" pobijedili su u svim regijama Grčke, jer je 61,31% Grka odlučilo odbaciti mjere spašavanja.

^{xxxix} Grčki izlazak iz eurozone je potencijalni izlazak Grčke i iz eu monetarne unije (eura), prvenstveno zbog nesposobnosti zemlje ili vlade da se nosi sa svojim javnim dugom. Kontroverzni izlazak o kojem se najviše raspravljalo, u financijskim krugovima najčešće se spominje kao "Grexit" – izraz koji su prvi put upotrijebili vodeći analitičari Citigroupa, Willem H. Bulter i Ebrahim Rahbari u svom radu, 6. februara, 2012.

^{xxx} "Kako spriječiti grčki scenario u BiH?" BHRT, 5. srpnja/jula, 2015.

^{xxxi} Grčke banke imaju 16% tržišnog udjela u kreditima, 18% u prikupljenoj štednji.

^{xxxii} Tanjug, 10. augusta, 2015.

^{xxxiii} "Hrvatska pred slomom: Prijeti joj bankrot i kriza kao u Grčkoj i Ukrajini!" Jutarnji list, 18. maja, 2015.

^{xxxiv} HINA, 6. jula, 2015.

^{xxxv} Dnevnik, HRT, 12. jula, 2015.

www.populari.org